

prof. dr hab. Urszula Marciniak-Mazur

Wrocław, 20. 08. 2023 r.

Dziedzina: sztuka

Dyscyplina: sztuki muzyczne

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej w przewodzie doktorskim
mgr **HE XU**
w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki muzyczne

Zlecniodawca opinii:

Rada do Spraw Dyscypliny Sztuki Muzyczne Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie

Do pisma z dnia 13 czerwca 2023 r. dołączono:

1. Informację o decyzji Składu Orzekającego Rady do Spraw Dyscypliny – Sztuki Muzyczne AM w Krakowie w formie uchwały Nr 1/2023 z dnia 5 czerwca 2023 roku, o powierzeniu mojej osobie funkcji recenzenta w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki muzyczne mgr He Xu,
2. Kopię uchwały Składu Orzekającego Rady do Spraw Dyscypliny – Sztuki Muzyczne AM w Krakowie z dnia 5 czerwca 2023 roku, Nr 1/2023,
3. Umowę o dzieło nr 285/2023., na sporządzenie recenzji w postępowaniu w sprawie nadania stopnia doktora w dziedzinie sztuki w dyscyplinie sztuki muzyczne mgr He Xu., zawartą pomiędzy Akademią Muzyczną w Krakowie, reprezentowaną przez JM Rektora prof. dr hab. Wojciecha Widłaka, a moją osobą,
4. Dokumentacja w wersji elektronicznej oraz praca doktorska mgr He Xu złożona z: dzieła artystycznego - płyta CD i opisu pracy artystycznej, w języku polskim i angielskim w wersji elektronicznej oraz w języku polskim w formie papierowej.

OCENA PRACY DOKTORSKIEJ

Rozprawa doktorska Pani mgr He Xu pod tytułem „**Suita na wiolonczelę solo Krzysztofa Pendereckiego i Seven Tunes Heard in China Brighta Shenga jako przykłady kulturowych inspiracji w utworach przeznaczonych na wiolonczelę solo w XX i XXI wieku**”, napisana pod kierunkiem prof. dr hab. Zdzisława Łapińskiego, składa się z dzieła artystycznego zarejestrowanego na nośniku elektronicznym oraz opisu, stanowiących łącznie pracę pod wspomnianym tytułem.

Dzieło artystyczne obejmuje;

1. Krzysztof Penderecki - Suita na wiolonczelę solo:

Preludio

Serenade

Sarabande

Tempo di Valse

Allegro con bravura

Aria

Scherzo

Notturmo

2. Bright Sheng - Seven Tunes Heard in China

Seasons

Guessing Song

Little Cabbage

The Drunken Fisherman

Diu Diu Dong

Pastoral Ballade

Tibetan Dance

Wykonawca – HE XU - wiolonczela

Nagranie z dnia 20-21 marca 2023 r. w Sali Koncertowej AMKP (nie podano nazwiska realizatora nagrania).

Wykonanie *Suity na wiolonczelę solo* Krzysztofa Pendereckiego jest od strony technicznej bez zarzutu. Logiczne prowadzenie narracji, czytelna interpretacja, bardzo dobra intonacja, czytelna artykulacja, wyrazista dynamika pozwalają bez problemu odczytać założenia kompozytora. Pani He Xu z dużą swobodą realizuje wszystkie wymagające fragmenty dzieła, szczególnie precyzja intonacyjna jest warta podkreślenia. Części I-III wykonane stylowo i ze zrozumieniem, zachowują właściwy charakter. W części IV *Tempo di Valse* trudno jest uchwycić tempo walca zaś część V *Allegro con bravura* nie przejawia brawurowego charakteru i dynamiczności przekazu, dopiero część VII *Scherzo* pozwala poznać temperament wykonawczyni. Nastrojowe *Notturmo* (cz. VIII) z dobrym rozplanowaniem czasu i „czystym technicznie” wykonaniem, z pewnością zrobiłoby większe wrażenie gdyby

artystka wydobyła jeszcze więcej niuansów i barw z instrumentu. Powyższe drobne zastrzeżenia nie wpływają jednak na moją wysoką ocenę prezentacji dzieła. Niezwykle efektowne wykonanie przez doktorantkę utworu *Seven Tunes Heard in China* Bright Sheng'a, jest dowodem na dogłębne zrozumienie stylu i wycucie ducha tego dzieła. Siedem części, inspirowanych chińskimi melodiami lub pieśniami ludowymi, skrzących się różnorodnymi barwami, imitacjami brzmienia chińskich instrumentów ludowych, efektownymi technikami wykonawczymi jak pizzicato w obu rękach, sul ponticello, flażolety, arpeggia, ricochety i glissanda, efekty perkusyjne czy gra „piórkiem” gitarowym, to absolutny popis instrumentalny pani He Xu. Najeżone trudnościami technicznymi poszczególne tańce są materiałem muzycznym pozwalającym wiolonczelistce zaprezentować szeroką paletę swoich możliwości zarówno technicznych jak i artystycznych. Słysząc, że artystka czuje się doskonale w tej muzyce, a jej umiejętności techniczne pozwalają na swobodną realizację muzycznych wizji. Z satysfakcją wysłuchałam prezentacji, a moje drobne zastrzeżenia nie mają wpływu na kompleksową bardzo wysoką ocenę zaprezentowanego w formie nagrania dzieła artystycznego.

Część opisowa rozprawy doktorskiej obejmuje: streszczenie w wersji polskiej i angielskiej wstęp, cztery rozdziały, zakończenie oraz bibliografię.

We wstępie autorka uzasadnia swój wybór dzieł literatury na wiolonczelę solo w kontekście dość odległych kręgów kulturowych, w których tworzyli kompozytorzy Krzysztof Penderecki i Bright Sheng opierając się na fuzji tradycji i współczesnego języka muzycznego oraz wykorzystując mistrzowsko nowe aspekty brzmienia wiolonczeli. Osobiste spojrzenie autorki dysertacji na muzykę europejską XX wieku propagującą nowe style, brzmienia i techniki kompozytorsko-wykonawcze, jest intrygujące i zachęcające do dyskusji. Doktorantka pokrótce omawia treści zawarte w poszczególnych rozdziałach pracy, przedstawiając przedmiot swoich badań.

Rozdział I zatytułowany *Muzyka XX wieku – kontynuacja tradycji i poszukiwanie nowości*, składa się z trzech podrozdziałów:

- 1.1. Rozwój muzyki w głównych ośrodkach europejskich: Francja, Niemcy, Austria, Węgry
- 1.2. Rewitalizacja muzyki polskiej
- 1.3. Chiński dylemat.

Autorka omawia kolejno zmiany zachodzące w muzyce XX wieku, tendencje, style i nowy język muzyczny. Wymienia głównych przedstawicieli impresjonizmu francuskiego Claude'a Debussy'ego, Maurice Ravela oraz Grupę Sześciu (Les Six) sprzeciwiającą się szkole postromantycznej i zwracających się w stronę neoklasycyzmu.

Niemieccy i Austriaccy kompozytorzy przełomu XIX i XX wieku nowy nurt nazwali ekspresjonizmem, dążąc do wyrażania uczuć i przeżyć wewnętrznych opartych na sferze duchowej, m.in. jako sprzeciw wobec trudnych warunków społeczno-politycznych panujących w kraju. Przedstawicielami tej filozofii kompozytorskiej byli Arnold Schönberg, Anton Webern czy Alban Berg. W dwudziestolecie międzywojennym, tęsknota za powrotem porządku i tradycji sprawiła, że pojawił się XX- wieczny neoklasycyzm z wykorzystaniem elementów muzyki ludowej i z własnym, niepowtarzalnym językiem muzycznym. Reprezentantem tego nurtu był Paul Hindemith.

Kolejnym krajem wybranym przez doktorantkę, jako przedstawiciela narodowego kierunku w muzyce

są Węgry. Wspaniałym przedstawicielem kierunku XX-wiecznej muzyki narodowej był Béla Bartók, który stworzył własny styl łącząc nowoczesne techniki kompozytorskie z tradycyjną węgierską muzyką ludową. Również Zoltán Kodály wpisał się w ten nurt.

Podrozdział dotyczący muzyki polskiej, jest skondensowanym omówieniem kontekstu historycznego, niepodległościowych dążeń i budzącej się świadomości narodowej Polaków. Wielki wpływ na tworzenie tożsamości narodowej miała muzyka. Powstanie grupy kompozytorskiej „Młoda Polska”, którą tworzyli: Mieczysław Karłowicz, Grzegorz Fitelberg, Karol Szymanowski, Ludomir Różycki i Apolinary Szeluto, wytyczała kierunki rozwoju polskiej muzyki narodowej XX wieku. Również wielu kompozytorów czerpało inspiracje „nowości muzycznych” z Zachodu, próbując jednocześnie stworzyć własny język muzyczny. Autorka przytacza przykłady takich połączeń w dziełach na wiolonczelę Aleksandra Tansmana, Grażyny Bacewicz czy Szymona Laksa. Sonorystyczne próby kompozytorskie w latach 60- tych podjęli Krzysztof Penderecki, Henryk Mikołaj Górecki i Bogusław Schaeffer. Wynikiem zainteresowania się Pani He Xu historią naszej muzyki narodowej oraz kontekstem historyczno- społecznym jest opis znaczenia wpływu powojennej podległości Polski Związkowi Radzieckiemu oraz wynikających z tego problemów i ograniczeń. Ujęcie roli Międzynarodowego Festiwalu Muzyki Współczesnej *Warszawska Jesień* i jego wielkiej roli w promowaniu XX-wiecznej muzyki polskiej oraz możliwości wymiany kulturowej i poznania muzyki z za „żelaznej kurtyny” , daje obraz czasów, w których musieli tworzyć polscy kompozytorzy.

Wielki rozwój przemysłowy oraz przemiany społeczno-polityczne i budzenie się świadomości społecznej w każdym z krajów Europy przebiegały inaczej, jednak zmiany które następowały były nie do zatrzymania również w sferze sztuki. Te zależności i kontekst narodowo-społeczny Doktorantka przedstawia w pierwszym i drugim podrozdziale.

Niezwykle ciekawy jest podrozdział trzeci dotyczący Chin. Pani He Xu w bardzo spójny sposób opisuje historię Chin i kultury chińskiej w XX wieku, tłumaczy czytającym pracę zawiłości społeczne i kulturowe tak odległe od europejskich, a jednak mające wspólne cechy.

Rozdział II *Krzysztof Penderecki Suita na wiolonczelę solo.*

Doktorantka w podrozdziale *Geneza* przedstawia sylwetkę wybitnego muzyka, kompozytora i dyrygenta Krzysztofa Pendereckiego, opisując jego filozofię i drogę kompozytorską podzieloną na poszczególne okresy twórcze. Doskonale dobrane cytaty z wypowiedzi Mistrza, pozwalają zrozumieć różne etapy w jego życiu i twórczości.

Podrozdział drugi o tytule *Suita na wiolonczelę solo- echa dawnych epok*, jest omówieniem formy, do której nawiązuje Penderecki oraz analizą poszczególnych ośmiu części *Suity*. Bogato ilustrowana przykładami nutowymi, szczegółowa analiza każdej części, jest swego rodzaju przewodnikiem po partyturze od strony również wykonawczej. Różnorodność zastosowanych technik wykonawczych, barw, temp, dynamiki i kombinacji harmoniczných dzięki pracy analitycznej doktorantki pozwala na zbliżenie się do zrozumienia idei kompozytora.

Ciekawe z punktu widzenia recenzenta jest postrzeganie i zrozumienie tej kompozycji przez Panią He Xu. Jej wypowiedź nacechowana jest osobistymi przemyśleniami i wnioskami, dogłębna znajomość dzieła i kontekstu jego powstawania przez prawie 20 lat, świadczy o szczerym zainteresowaniu tematem i merytorycznej wiedzy doktorantki, pogłębionych naukowymi badaniami twórczości Krzysztofa Pendereckiego. Barwny język, którym posługuje się autorka, sprawia, że naukowa analiza dzieła staje się przystępna i zachęcająca do podążenia za zamysłem kompozytora.

Rozdział III „Bright Sheng - Seven Tunes Heard in China”.

Po wprowadzeniu, szkicującym konteksty kulturowe muzyki chińskiej XX wieku, autorka przechodzi w podrozdziale *Geneza* do przedstawienia sylwetki chińsko – amerykańskiego kompozytora Bright Sheng’a, jego niezwykłych dla nas Europejczyków doświadczeń z okresu rządów Mao Zedong’a oraz wymienia najbardziej znaczące kompozycje.

Podrozdział drugi *Seven Tunes Heard in China – muzyczna wielokulturowość*, jest merytoryczną analizą siedmioczęściowego dzieła na wiolonczelę solo nawiązującego do elementów etnicznych muzyki z różnych regionów Chin. Używając europejskich technik kompozytorskich, twórca wykorzystuje możliwości wiolonczeli pozwalające, poprzez efekty dźwiękowe, imitować brzmienie i barwę tradycyjnych chińskich instrumentów.

Bardzo interesującym zabiegiem jest omówienie i zamieszczenie w dysertacji przykładów oryginalnych melodii/pieśni, które były inspiracjami dla kompozytora w poszczególnych częściach utworu *Seven Tunes Heard in China*. Znajomość tematu i wycucie intencji kompozytora oraz opisanie ich przez doktorantkę w pracy, może być cenną wskazówką dla wiolonczelistów chcących wykonać utwór. Bogaty język i wręcz literacki opis, pozwalają na zrozumienie chińskiej muzyki ludowej i odnalezienie charakterystycznego stylu nazwanego przez autorkę „smakiem”.

Dodatkową atrakcją pracy, są zamieszczone ilustracje tradycyjnych instrumentów chińskich, których imitacje brzmienia kompozytor zawarł w partyturze. Pani He Xu starannie opisuje techniki wydobywania brzmienia z oryginalnych instrumentów i sposoby zaadoptowania tych technik na klasyczną wiolonczelę, tak aby uzyskać jak najwierniejsze naśladownictwo.

Rozdział IV Zakończenie.

W tym rozdziale znajduje się podsumowanie, jak pisze doktorantka (...) dlaczego i w jaki sposób obaj kompozytorzy włączyli do swoich utworów elementy tożsamości kulturowej(...). Podrozdział pierwszy zatytułowany *Proces twórczy*, jest opisem wybranych przez autorkę elementów procesu tworzenia dzieł i działań jakie podjęli Krzysztof Penderecki i Bright Sheng komponując utwory, które są tematem badań zawartych w pracy doktorskiej. *Suita na wiolonczelę solo* Pendereckiego została przez panią He Xu omówiona pod kątem inspiracji dawnymi epokami, kolażu, emocji i nastrojowości oraz udziału wykonawców i idei muzycznych. Doktorantka podkreśla kunszt kompozytora w łączeniu nowatorstwa ze zdobyczami przeszłości, czyli cytując słowa autorki (...) koncepcja fuzji innowacji i powrotu(...).

Z kolei Bright Sheng wykorzystuje w nowy sposób to co jest już znane, co potwierdza słowa doktorantki, że tradycyjna muzyka ludowa ma szczególną pozycję i jest podstawą wszystkich rodzajów tradycyjnej muzyki chińskiej. Twórczość Bright Sheng’a ożywia dawne, tradycyjne melodie chińskie i wprowadza je na estrady świata. Uwzględniając elementy improwizacji - lecz nie w pojęciu europejskim – oraz naśladownictwa, które jest bardzo charakterystyczne dla utworu *Seven Tunes Heard in China*, kompozytor prezentuje własny styl.

W podrozdziale drugim *Wyznaczanie trendów*, autorka dysertacji zauważa wspólny dla obu kompozytorów szacunek do tradycji jako źródła inspiracji do szukania i tworzenia własnych idei. Doktorantka wyraża swoją opinię na temat współczesnego zapotrzebowania rynku muzycznego, narzucającego twórcom pewne ograniczenia i konieczność zastosowania pewnych środków aby ich dzieła mogły zaistnieć i przetrwać dłużej w świadomości odbiorców, zachowując jednocześnie indywidualny styl kompozytorski.

Z zainteresowaniem przeczytałam część opisową pracy doktorskiej. Swoje spostrzeżenia i opinie, które pani He Xu wyraziła jako osoba, która wyrósłszy w innej kulturze, przez lata studiów w Europie poznała kulturę i muzykę zachodu, są dla mnie niezwykle ciekawe. Praca ma niezaprzeczalnie dużą wartość dydaktyczną i poznawczą, szczególnie części dotyczące historii i kultury muzycznej Chin. Doceniam ogrom pracy badawczej doktorantki o czym świadczy imponująca bibliografia, umiejętność wyciągania wniosków i formułowania własnych opinii. Potoczysty język i styl, którym autorka się posługuje również zasługuje na podkreślenie.

Konkluzja:

Stwierdzam, iż rozprawa doktorska pt. „*Suita na wiolonczelę solo Krzysztofa Pendereckiego i Seven Tunes Heard in China Brighta Shenga jako przykłady kulturowych inspiracji w utworach przeznaczonych na wiolonczelę solo w XX i XXI wieku*” złożona przez panią mgr He Xu w formie zaprezentowanego na nośniku elektronicznym zapisu recitalu jak również poprzez dołączony w formie papierowej i elektronicznej opis, stanowi oryginalne rozwiązanie problemu artystycznego opartego na własnych doświadczeniach artystycznych, posiada walory edukacyjne przybliżając kulturę muzyczną Chin oraz popularyzuje muzykę wybitnego polskiego twórcy, Krzysztofa Pendereckiego. W ten sposób Doktorantka rozwiązała założone zagadnienie artystyczne i spełniła bez zastrzeżeń wymagania art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2023 r. poz. 742, z późn. zm.). Zarówno dzieło jak i jego opis prezentują wysoki poziom artystyczny i merytoryczny.

Stwierdzam, że Doktorantka wykazała się umiejętnością samodzielnej pracy artystycznej i badawczej, a przedstawione założenia i rozwiązania, należy uznać za spełniające kryteria nowatorskiego opracowania postawionego problemu oraz wnoszące znaczący wkład w rozwój dyscypliny sztuki muzyczne.

Rozprawę doktorską pani mgr He Xu oceniam pozytywnie.

prof. dr hab. Urszula Marciniak-Mazur